

FORMATION OF SUBJECTIVE (INDIVIDUAL) POSITION OF FUTURE PROFESSIONALS IN PRACTICAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS

Hristina Kolarova - Vasileva

ABSTRACT: In this paper presents accordance with the need for the experimental work on the realization of the pedagogical conditions for organizing practical training on the formation of the subjective (individual) position of the future specialist social worker in the educational process of the university impose the need for contextually meaningful enrichment of the content of the practical training of the future specialist.

KEY WORDS: subjective position, training activities, practical training.

Изследването е финансирано по проект № РД-08-131/07.02.2018 г. от параграф на фонд „Научни изследвания” на ШУ „Епископ Константин Преславски”.

Практическото обучение се разглежда като част от професионалното обучение на бъдещите специалисти като цяло и в частност на специалистите социални работници. В тази връзка основната задача е да се дефинира и изясни същността и съдържанието на практическото обучение, неговото място и функции в процеса на професионално обучение на бъдещите специалисти социални работници.

При извършване на теоретичен анализ на проблема в процес на проучване можем да опити да открием същността на понятията "обучение", "учене, чрез правене". За да се изясни понятието "учене, чрез правене" в контекста на професионалното образование и по-специално висшето образование. Следващата стъпка е свързана с идентифицирането на тенденциите в развитието на професионалното образование на бъдещите специалисти по социална работа на този етап, което позволява да се уточни естеството на тяхната практическа подготовка, за да се определи неговото съдържание, методи и форми на организация.

В творбите редица чуждестранни теоретици и практики на дидактиката има много тълкувания на понятието "обучение". Като правило, обучението се разбира като целенасочен процес на организиране и стимулиране на ученето и когнитивната дейност на студентите, усвояване на знания, способности и умения, развитие на способности, интереси, убеждения и нагласи и придобиване на професионална квалификация.

В тази връзка, обучението се очертава като набор от действия, които да гарантират развитието и възпроизводството на социалния и историческия опит, представящ обучението като система, която включва няколко дейности: комуникация (знако-семантично взаимодействие); когнитивна студентска дейност (усвояване и възпроизвеждане на информация, културни елементи), дейности свързани с преподавателски труд (комуникации, формиране на култура, обучение). Разбирането на процеса на учене от тази гледна точка може да се разглежда като "отделен, специфичен вид социална дейност, която се превръща в относително независим социален феномен, средство за предаване на социален опит, като единство в сферата на човешката дейност"

Образованието като неразделна част от социалната реалност, начин да бъдеш човек, процесът на асимилация и възпроизвеждане на елементи от дадена култура се развива в различни исторически периоди и се дължи основно на факта, че съдържанието на обучението се определя от целите и задачите, определени от спецификата на общество в конкретния исторически период на нейното развитие. Образованието остава с относително постоянни функции с насоченост към: формирането на човека като предмет на историческото и социалното развитие; развитието на личността, за да се определи неговото място в дадено общество; развитието на умения; запознаване с културата. В резултат на обучението човек става независим представител на обществото и се

стреми към възпроизвеждане на определени поведенчески норми и правила на живота. Целите и задачите на обучение, определени от неговите принципи, методи, средства и форми на организация.

В съвременната социална педагогика няма унифицирано разбиране за същността категорията практическо обучение. Като правило практическото обучение се счита за синоним на "практически методи на преподаване", "практика", "практическо обучение".

В конвенционални класификации на методи на преподаване (Ю.К. Бабанский, М.А. Данилов, В.В. Давыдов, В.В. Дьяченко, Т.А. Ильин, В.В. Краевский, Б.Г. Лихачев, В.Оконь, И.П. Подласый, К.Сосницкий, М. Н. Скаткин, В.А. Слостенин, Г.И. Щукина и др.) практическите техники за обучение се разпределят в отделна група и се разглеждат като метод за организиране на процеса на формиране на знания и умения на студентите и прилагането им в практиката като начин за активизиране на продуктивната (творческата) дейност на студентите в решаването на работни проблеми.

Практическите методи на преподаване представляват широк спектър от различни дейности, насочени към прилагане и тестване на придобитите умения и знания в теоретичната подготовка. От страна на учителя се използват следните методи на обучение: определяне на задачата, инструктиране, планиране на нейното прилагане, бързо стимулиране, регулиране и контрол, анализ на резултатите от практическата работа, идентифициране на причините за недостатъците, коригиране на недостатъците.

Използването на практически методи в учебния процес осигурява решаването на редица проблеми:

- запознаване с обкръжаващата реалност, като се използват такива форми на преподаване като наблюдение, експериментиране; прилагане на придобитите знания на практика (упражнения, практическа и лабораторна работа);

- разширяване на идеите за възможностите за практическо използване на придобитите умения (полева практика, базови посещения, включване в практически дейности в професионалната реалност).

Като правило практическото обучение се разбира като целенасочен процес на организиране и стимулиране на ученето и когнитивната дейност в усвояването на знания, умения и способности, развиване на способности, интереси, вярвания и нагласи и придобиване на професионална квалификация.

Широкото разпространение на практическото обучение в началото на века е свързано с имената на представителите на реформистката педагогика (Д. Дьои, М. Монтесори, Р. Штейнер, Г. Кершенштейнер, С.Френе, У. Хилпатрик и др.), в трудовете на които се подчертава липсата на връзка между съдържанието на образованието (теорията) с реалния живот. Практическото обучение започва да се разглежда като условие за пълното развитие на лицето поради постепенното овладяване на човешката дейност, по време на което протича съзряване на психичните процеси, като в крайна сметка се извършва и формирането на пълноценна личност. Развитието на практическите идеи за преподаване в обхвата на експерименталната и реформаторска педагогика в много отношения е основа и за създаването на методики за професионално обучение през първата половина на ХХ век.

Процесът на професионална подготовка на бъдещите специалисти до голяма степен се фокусира върху усвояване на основите трудовата дейност, професионални умения и навици – комбинация от теоретично и практическо обучение, в което се дава приоритет на последното, чрез включване на обучаемия (студент) в истинската професия. В този процес възниква необходимостта от форми на организация на учебния процес като практически занятия, учебни и производствени стажове и практики. В резултат на това се оформят специалисти с оформени и придобити професионални умения при решаване на конкретни професионални проблеми.

Практическата подготовка се разбира като форма на обучение, която е насочена към придобиването в процеса на обучение на основни професионални образователни програми знания, умения и формирането на компетенции на определено ниво и обем, позволяващи да се извършват професионална дейност в определена област и/или да се изпълнява работата по конкретни професионални проблеми.

Проучване и анализ на нивото на формиране на субективна (индивидуална) позиция на бъдещия специалист по социална работа

Под субективност (индивидуалност) на студента И.А. Гусев разбира способността за целенасочена преобразователна дейност, съзнателен избор в постоянно променящата се

социокултурна и образователна ситуация и отговорност за създаване на условия за развитие на професионални умения. Същностните признаци на формирането на личността на бъдещия специалист са неговата готовност и способност да управлява своите действия; да моделира, планира начините на своята дейност и взаимодействие; да реализира планираните програми; да оценява адекватно резултатите от своите действия и взаимодействие.

В трудовете на Г.И. Аксенов под субективна (индивидуална) позиция на професионалист се разбира "сложна интегрирана характеристика на личността на специалиста, отразяващи неговото активно – избирателно, инициативно – отговорно, трансформиращо отношение към себе си, към дейностите, към света и живота като цяло". В същото време в качеството на критериите към субективна позиция авторът идентифицира ценностни ориентации на личността, учебно познавателни и професионални мотиви и интереси и нагласи към себе си и клиентите, отношенията в системата "преподавател–студент", "студент–учебна група", способността за управление на собствената си същност, личност и поведение.

Субективната позиция на бъдещия специалист в трудовете на Н.М. Борытко и О.М. Мацкайловой се разглежда като доминиращо избирателно отношение на човека в някакъв важен за него въпрос, определящо неговото последващо професионално действие и характера на професионалното му саморазвитие. Като структурни компоненти на субективната позиция, те разграничават: емоционално-семантични отношения, отношения активност–стойност, поведенчески нормативни отношения; Критериите, които те формират, са: саморазбиране, самооценка, самостоятелно развитие, самореализация, самоутвърждаване.

В трудовете на А.С. Лебедев субективната позиция се разглежда като система от вътрешна психическа нагласа, които дават възможност на човек да взаимодейства творчески едновременно с външната среда и личността. Субективната позиция се разглежда в единството на мотивационна стойност (съзнателен избор на професия, стремеж към творческа реализация в професионалното направление; траен интерес към професионални теми), когнитивно-творчески (самосъзнание и самопознание, знания за същността и съдържанието на професионалната дейност, самостоятелно творческо мислене) и регулаторна-активност (дейност, инициативност, отговорност, самостоятелност при определяне на целите, организиране на творческа дейност, проверка на резултатите, мониторинг, самоуправление).

По мнение на С.Б. Савелов, критериите за образуване на субективна позиция на професионалист, са: нивото на целеполагане, характеризиращо се с посоката на човешката дейност, наличието или липсата на личностен подход към професионалната си дейност; формиране на професионален речник – показва ниво на владение на теорията, способността да се разбере и правилно да артикулира своята професионална концепция, способността да участва в професионалната комуникация и да обсъжда с колеги, включително и реализация на своята професионална концепция.

Специално внимание заслужава процеса на формиране на субективна (индивидуална) позиция на бъдещия експерт социален работник. Процесът на превръщане в съвременната философия се разбира като израстването (изкачване) от низшето към висшето (от низша към висша форма на реалността) и бележи прехода от развитие с по-малка сложност и нисък порядък към развитие с по-голяма степен на трудност или висш порядък. Този процес може да бъде представен като преход или поредица от преходи на изкачване от по-ниска към по-висока форма на развитие, с по-висока степен на сложност.

В проучванията на Ю.Е. Уфимцев и А.Д. Куруч формирането на субективност у студента е процес на цялостен динамично развиващ се във времето и пространството на висшето образование процес, способстващ за разширяване на отношенията към света, себе си и другите, който предполага преход от интровертната насоченост към развитието на стойностна-конструктивна трансформация, усвояване и преобразуване на личността към реалните условия на живот и труд. За да се формира успешно субективност, процесът трябва да се извършва въз основа на концептуалните и ценностни подходи. Педагогическа логика на учебния процес е изграден върху принципите на аксиологията, откритост, диалог, събитийност, корпоративност, еволюция.

Движещата сила зад възникването на субективност (индивидуалност) е стойността на самоопределиенето като процес на придобиване на смисъл, цели и ресурси чрез университетското образование.

В изследванията на Ф.И. Блиев професионалната субективна позиция на бъдещия експерт се оформя в процеса на професионалното обучение и включва единството на професионално ценностната ориентация и творческото направление на личността. Професионалната субективна

позиция се проявява като инвариантен компонент на личността на бъдещия специалист, допринасяйки за професионалното му развитие и професионална дейност. Оформянето на професионална субективна позиция представлява постепенно образуване на избрани компоненти: от професионална насоченост, чрез развитие на професионална дейност, самостоятелност, креативност, отговорност, индивидуално формиране на ценностно отношение към другите участници в професионалната дейност. Основната проява на субективна позицията е професионалната самоактуализация на личността, което може да се представи като подход към разбирането и прилагането на смисъла на живота, чрез придобиване на личен опит, включващ самосъзнание и присвояване на човешки ценности (откритост, доверие, приемане, свобода, естествено, демократична, принадлежност, независимост). За оформянето на професионална субективна позиция допринасят специалните педагогически условия, прилагани в пространството на университета. Основната задача на професионалното обучение е да направлява студентите да положително да оценят своята професия, утвърждавайки нейните ценности и приоритети за постигане на значими професионални цели, усилвайки индивидуалното желание за професионално израстване и самоусъвършенстване.

В заключение можем да обобщим, че в съответствие с необходимостта експерименталната работа по реализация на педагогическите условия за организиране на практическо обучение по формирането на субективна (индивидуална) позиция на бъдещия специалист социален работник в учебния процес на университета се налага нуждата от контекстно смислово обогатяване на съдържанието на практическото обучение на бъдещия специалист.

References:

1. Babinski, Y.K. Izbranie pedagogicheskie truda (Selected Pedagogical Labor)/Y.K. Babinski. M.: Pedagogika, 1989.
2. Davidov, V.V. Teoria deatelnosti I socialnaia praktika (Theory of activity and social practice) / V.V. Davidov/ Voprosi filosofii. 1996.
3. Kraevski, V.V. Metodologiq pedagogicheskogo izsledovanie: Posobie dlia pedagoga – issledovatelia (Methodology of pedagogical research: A handbook for a pedagogy- researcher /) / V.V. Kraevskii. Samara: SamGPI, 1994.
4. Simanovich, V.L. Prakticheskoe obuchenie studentov kak factor profesionalnogo stanovlenia socialnogo pedagoga (Practical training of students as a factor in the professional development of a social pedagogue): 1998.
5. Skatkin, M.N. Metodologia I metodika pedagogicheskikh izsledovani: V pomosht nachinajushtemu issledovatelju. (Methodology and methodology of pedagogical research: In aid of a beginner researcher)/M.N. Skatkin. M.: Pedagogika, 1986.
6. Slastenin, V.A. Vospitatelnij process kak Sistema (Educational process as a system)/V.A. Slastenin // Strategia vospitania v obrazovatelnoj sisteme. M.: Izdatelskii servis, 2004.
7. Slastenin, V.A., Chizhakova, G.I. Vvedenie v pedagogicheskuj aksiologia uchebnoe posobie dlia studentov vishih pedagogicheskikh uchebnih zavedenii (Introduction to pedagogical axiology educational for students of higher educational institutions) / V.A. Slastenin, G.I. Chizhakova.: Izdatelski centr «Akademia», 2003.

*Hristina Kolarova-Vasileva
PhD student and Lecturer
Department of Social work,
Pedagogical faculty
Konstantin Preslavsky – University of Shumen
h.vasileva@shu.bg*